

Илиана Димова

БИБЛЕЙСКИЯТ НАРАТИВ

в предучилищна възраст

– функция и приложение

Abstract: *Biblical Account in the Pre-School Education: Methodology and Practical Dimensions.*

This article explores the current issues and prospects for the development of religious tourism in Bulgaria and its theological dimensions in the context of traditional pilgrimage.

Keywords: *Bible, Education, Moral Values, Virtues, Preschool Age, Adaptation, Application, Identity*

Библейският наратив – смисъл, значение и използване

В широк смисъл наративът, изваден от Свещеното Писание (или цялото Свещено Писание, разглеждано като наратив), е семиотично образувание, което е вид повествование със знаково значение за християнската общност. Във втората половина на ХХ в. има засилен научен интерес към наратива като общо понятие. Този интерес е предизвикан от прокарваната от епистемологията и постмодерната философия хипотеза, че наративът е основна форма за разпространение на знанието в света. „Разказът¹ може да бъде предаден посредством устния или писмения език; посредством неподвижния или подвижен образ, посредством жеста и посредством организираната смесица от всички тези субстанции; разказ има в мита, легендата, баснята, приказката, повестта, романа, епопеята, историята, трагедията, драмата, комедията, пантомимата, картината, витражите, комиксите, произшествието, разговора. Под тези почти безкрайни форми разказът съществува във всички времена, във всички краища на земята, във всички общества; наративът започва още с история-

¹Наративът – бел.моя, И.Д.

та на човечеството.¹ От гледна точка на образованието наративът може да има частен и общ аспект. Частната страна на наратива обръща внимание на определени детайли и конкретни действащи лица и събития, а общата – на по-глобалния модел, това, което искаме да остане като траен възпитателен резултат, извод от разказаните събития. Това в пълнота важи и за библейския наратив, като той има и още една страна, която му дава допълнително предимство в нравствен аспект – той остава във времето извор на вяра, опора и коректив във всеки житейски избор на човека. Свещеното Писание е онзи знаков конструкт, в който християните откриват отговорите на въпросите си и който им помага да направят оценка на постъпките си.

Систематизирайки катехизическото учение на св. Кирил Йерусалимски, Магдалена Легкоступ отбелязва, че „цялата катехизация се основава на Свещеното Писание на Стария и Новия Завет.“² За ранното християнство наративът е бил Свещеното Предание, което е съкровищницата на Божествените истини. Тези истини са записани по-късно в Свещеното Писание, за да бъдат запазени и открити на хората и за да останат непроменени във времето. Ако трябва да изясним значението на библейския наратив за катехизацията и нравственото възпитание на децата, то трябва да направим уточнението, че християните въвеждат децата си в литургичния живот на Църквата още преди да започнат да ги катехизират. Това е древна традиция, която не отнема правото на избор на децата, а им дава възможност да получат дара на благодатта още в най-ранна възраст. Когато участват в празничните богослужения, родителите се стремят да възпитат у децата си „чувство на общност и съпричастност, на единство и взаимност.“³ Това извежда напред библейския наратив и го прави основен извор на знанието, на житейските истини и на нравствените категории, защото в основата на богослужебния живот стои Свещеното Писание. То се явява знаков постамент, върху който се основава вярата на християните в Бога и възпитанието както на възрастните, така и на децата в общността. В Свещеното Писание е заложено и изкуството на иконописца, от него произтича литургичният опит на Църквата. „Установената последователност от празници позволява

¹ Р. Барт, *Въображението на знака*, София, 1991, 358.

² М. Легкоступ, *Катехизическото учение на св. Кирил Йерусалимски*, София, 2011, 106.

³ Архим. Авксентий, *Еортология*, Пловдив, 2012, 13.

да следваме живота на Исус Христос още от самото Му раждане, или по-скоро – още от раждането на Неговата майка. Църквата дава възможност да споделяме живота на Исус Христос чрез Священото Писание, чрез иконите и чрез Литургията.¹ Изводът, който може да се направи, е ясен – без библейския наратив възпитанието в християнски (респективно общочовешки) ценности е невъзможно.

В посткомунистическия период в България има връщане към тази страна от националната ни идентичност, която включва православно духовно наследство и религиозното възпитание и обучение в училище. Появяват се обаче твърде много дискусии относно наименованието, формата и съдържанието на предмета Религия в училище. Така, съзнателно или не, бе изместен фокусът от жизнено важното духовно-нравствено възпитание на подрастващите. Без да навлизаме в подробности относно светския характер на българското образование, с който пряко са свързани тези дискусии, можем да обобщим, че „светскостта означава признаване като ценност и фактическо наличие в обществените отношения на свобода на вероизповеданието и нещо повече – свобода на съвестта, убежденията и мислите.“² Т.е. светският характер на българското образование не противоречи на религиозното образование в училище. Още повече, че предметът религия има статут на избираем предмет и не влиза в списъка на задължителните дисциплини. Библейският наратив в обучението по религия през този период често е заменян с небиблейски повествования (приказки и разкази), които уж имат същото нравствено послание към подрастващите и постигат със същия успех възпитателно-образователните цели на педагогическия процес. Без опората на Священото Писание обаче те остават без тежест и без коректив и последствия. Ако все пак е използван библейски наратив в обучението, много често интерпретацията и обемът му са неподходящи за дадената възраст. Поради дългите полемики относно светския характер на образованието и множеството издадени през годините и неприемливи от православна гледна точка сборници, помагала и детски книжки с библейски наративи, имаме основанията да твърдим, че е необходимо да се изработи технология, основана на

¹ К. Асланоф, П. Мине, А. Лоски, съст. *Въплътилият се Бог. Празничен катехизис*, София, 2007, 14.

² М. Легкоступ, *Методически аспекти на обучението по религия*, София 2019, 40.

определени критерии, чрез която учителят да може да направи прецизна адаптация на необходимите в учебния процес библейски текстове и чрез която ще се постигне трайна ефективност в обучението по религиозно възпитание в предучилищна възраст.

Както бе споменато по-горе, Православието, разглеждано като традиционна религия в България, е извор на ценности с общочовешки характер, които са част от българската национална идентичност и имат многогодишна история на формиране във възпитателния аспект на педагогическия процес. Бихме казали, че те са генетично обусловени в българската нация, което подпомага възпитателния процес и обуславя естественото и непринудено възприемане на този начин на мислене от децата. Това са ценности, „които са резултат на общественото развитие, на въздействието на социалното върху човека и които в крайна сметка кристализират в неговата генетична програма“¹. Християнските ценности, разпознати отдавна в обществото като необходими и валидни извън християнската общност, от най-ранна възраст са част от системата добродетели, основа на българската нравственост и културна идентичност. Нашата задача е по-скоро да ги запазим като ценно българско духовно наследство, за да не бъдат заличени и забравени на фона на ширещата се глобализация и стремеж към материален просперитет.

Функция на библейския наратив

За да бъде изяснена функцията на библейския наратив в педагогическия процес по религиозно възпитание, е необходимо да се акцентира върху някои основни функции на действащите лица в библейски повествования. Важна предпоставка при разглеждането на мотивите за написването на книгите в Священото Писание и уточняването на основните функции на действащите лица, е дистанцирането от подходи, базирани главно на литературния анализ. Тази предварителна уговорка се основава на разбирането, че „Священото Писание се наричат книгите, които са написани от богоизбрани мъже по внушение и при съдействие на Светия Дух“². Т.е. за християните Священото Писание е нещо повече от обикновен литературен

¹ С. Чавдарова-Костова, В. Делибалтова, Б. Господинов, *Педагогика*, София, 2012, 35.

² Т. Коев, *Православен катехизис и послание на източните патриарси за православната вяра*, София, 1985, 17.

сборник с исторически разкази и послания. Библията е книга за вярата на хората в Бога и важно „условие за правилното тълкуване на Священото Писание е неговото преживяване в Църквата, в която то е възникнало.“¹ Священото Писание е отражение на една жива вяра, която в пълнота виждаме в Стария и в Новия Завет. Господ Исус Христос е изпълнил Стария Завет, а Старият Завет, от своя страна, е подготовка и очакване на това изпълнение, на този завършек. „Божият Откровение е историята на завета между Бога и човека, а това означава, че то е неотделимо от историята и обратно, че историята е неотделима от Откровението. Самата история става свещена история на Божият действие, тъй като Бог се явява и действа в нея.“²

Това богословски коректно разбиране отхвърля възможността светата Библия да бъде разглеждана като обикновен литературен сборник от книги. „Ако четенето е умение, което надхвърля познаването на буквите и изисква изостряне на душевните и умствени сетива, то четенето на Священото Писание предполага много повече и от това, предполага постигане на онзи вътрешен фокус, в който се събират и хармонизират тялото, душата и духът.“³ Същевременно не бива да бъде пренебрегван и фактът, че целта (мотивите) на старозаветните и новозаветните писатели е една и съща – да се утвърди заветът между Бога и човека, да се свидетелства за действието на Божията благодат върху хората, да се съхранят исторически свидетелства и детайли от живота на Господ Исус Христос на земята, на светите пророци, на апостолите и пр. и да се покажат безграничните възможности на вярата на човека в Бога. В този смисъл книгите на Стария и Новия Завет съставят „тялото на Писанието – това, което днес наричаме литература, достъпното в своята сетивна наличност, като текст, тъкан от думи – изречени, написани, тълкувани, запомнени.“⁴ От тази „литературна“ гледна точка функциите на действащите лица в някои библейски книги се припокриват, защото те са описание на постоянно случващи се реални житейски ситуации и читателят лесно разпознава себе си в тях като действащо лице. За функции на

¹ З. Пено, *Основи на православната вяра. Катехизис*, Велико Търново, 2008, 35.

² Пак там, 27-28.

³ П. Събев, „Херменевтика на Новия Завет“, – в: Д. Попмаринов, П. Събев, С. Кънчева, *Священото Писание – херменевтика, богослужение, диалог*, София, 2018, 12-13.

⁴ Пак там, с. 13.

действащите лица много систематизирано говори Владимир Проп в своята „Морфология на приказката“¹. Там, макар че става въпрос за приказки с измислен сюжет и съдържание, целта е да се внуши поука, извод, който да бъде формиращ и възпитателен елемент в педагогическия процес в детската градина, училище и дори вкъщи. Сериозно предизвикателство и продукт на задълбочен богословски анализ е да се направи подробно структуриране на функциите на действащите лица в библейските наративи, затова ще се ограничим само в няколко функции, които биха могли да спомогнат изпълнението на целите на религиозното възпитание в детската градина. Вярата в Бог би трябвало да бъде константа, обусловена както от действието на Светата Троица в света, така и от действията на Божиите избраници в различните епохи и периоди от съществуването на живота на земята. Библейските книги са написани в различно време, а някои от тях в различни епохи. Но действието на Бога в света във всички тях е едно и също и библейските наративи помагат и утвърждават здравата основа, на която се крепи човешкият живот – вярата в един Бог, чийто атрибути (качества) са константа. От друга страна, човекът, създаден от Бога със своята свободна воля, сам взема решения дали да се възползва от даровете на Светия Дух (1 Кор. 12:4–11), или да ги пренебрегне. Всичко това поставя децата в ситуация, в която от най-ранна възраст те могат да вземат решения дали да заемат позиции, в които да постъпват като добри християни, или обратното – да не последват примера на Божиите избраници.

Подбрали сме няколко постоянни функции на действащите лица, без да си поставяме за цел предварително да мислим от кого и как се изпълняват. В случая е важно, че те потвърждават общата цел на религиозното образование. Освен това изясняват основната и най-важна функция на библейския наратив – поставят основите на формиране на общовалидни човешки ценности в детската личност и потвърждават необходимостта от възпитаване на посочените нравствени добродетели като цел на религиозното възпитание – любов, смирение, уважение, доверие, покаяние, търпение, себеотричане (саможертва) и липса на стремеж към материалното. Тези добродетели са път към вярата в Бога и от християнска гледна точка водят към постигане на целта на човешкия живот – Единение с Него.

¹ Вл. Проп, *Морфология на приказката*, София, 2001, 87.

Ето и тези няколко функции на действащите лица:

- В два от библейските наративи, които сме предвидили в тематичното разпределение за четвърта подготвителна група, има разкази за родители, Божии угодници (праведници), които дълго време нямат деца. В разказите за живота на св. св. Йоаким и Анна и св. св. Захарий и Елисавета библейските писатели подробно описват дългото чакане и страдание от липсата на рожба и на двете семейства. В същото време липсва дори мисъл за разколебаване във вярата. Поне не съзнателна. И в двата случая семействата с любов, смирение и търпение приемат съдбата си. Не протестират, не се гневят, уважават Божията воля. Само тази функция на действащите лица помага за възпитанието на четири от посочените като цел на религиозното възпитание добродетели.

- Във всички библейски наративи Божиите избраници (св. пророк Моисей, св. св. Йоаким и Анна, св. св. Захарий и Елисавета, св. Богородица, св. Йоан Кръстител и пр.) са смирени и имат силна и непоклатима вяра в Бога. Бог, със Своя промисъл, знае кои хора са способни да приемат и изпълнят важни мисии с общочовешко значение на земята. С много усилия, преодолявайки много препятствия и преборвайки се с изкушенията, те постигат и изпълняват мисията, вменена им от Бога. Тук всички изброени добродетели – любов, смирение, уважение, покаяние, търпение, себеотричане (саможертва) и липса на стремеж към материалното, са налице.

- Бог налага някаква забрана (или заповед) на действащите лица с цел утвърждаване във вярата, смирение, търпение, доверие и любов. Заповедите, които налага Бог над човечеството, не са нито деспотично наложени, нито такива, които да не предлагат право на избор на човека. Те са граница, която човек не бива да пристъпва не заради желанието на Бога, а заради себе си и собственото си спасение. Например, Десетте Божии заповеди са своеобразна есенция, която помага на човека да се концентрира върху най-важните неща в живота и му дава кратък път за постигане на спасение и единение с Бога като цел на човешкия живот.

- Някои действащи лица нарушават или не нарушават забраната (поддават се или не се поддават на изкушението) и понасят последствията от действията си. Както стана ясно от първата функция на действащите лица, те проявяват доверие, а не разколебаване във

вярата въпреки изпитанията. Но за да се акцентира върху тази добродетел, Бог налага строго наказание на св. Захарий, когато той пита архангел Гавриил дали не са твърде стари с Елисавета да имат деца. „...Но понеже не повярва на думите ми, ето ти ще онемееш и няма да можеш да говориш до деня, когато това ще се сбъдне“ (Лука 1:20). Месеци наред той онемява. Целта тук е не да бъде строго наказан несъзнателно усъмнилият се Божи избраник Захарий, а читателят да разбере, че дори и най-малкото разколебаване във вярата и липса на доверие в Бога има сериозни последици за човека. За съвсем кратък период, дори секунда, човек може да се отдалечи и да се отклони твърде много от основната цел на християнския живот – единението с Бога.

- Бог дава решение със Своята премъдрост, а човек избира със свободната си воля. Във всички разкази (наративи) има случка, действие, което е постоянно случващо се в живота и разпознаваемо от читателя с тази разлика, че някои от действащите лица са или Божии избраници, или направо едно от лицата на Бога има пряко участие в действието. В нито един наратив няма опция, в която Бог да не предоставя избор на човека. В повечето наративи Божиите избраници се смиряват пред Божията воля, доверяват се на Бога, търпеливи са и са готови в името на вярата си да се откажат от най-съкровениите си желания. А Господ Иисус Христос жертва живота си в името на любовта си към хората. Има, разбира се, и наративи, в които човек избира да се опълчи на Божията воля (Каин), но те не са част от подбраните в тематичното разпределение за подготвителна група повествования и биха могли да бъдат разглеждани на един по-късен етап в процеса на религиозно възпитание.

- Постоянните атрибути на Бога имат основно значение за формиране на нравствени добродетели (атрибутите са съвкупност от външните и вътрешните качества, които са еднакви във всички разкази). Като изключим иконографските образци, Бог няма определени външни атрибути (не би могъл да има такива). Иконографските образци (Старозаветната Троица на Рубльов например), от своя страна, са твърде символично и абстрактно изображение на Бога и би било трудно да бъдат обяснени на децата в тази крехка възраст. Но, перифразирайки думите, приписвани на Айнщайн, че ако не можем да обясним нещо на едно дете на шест години, това означава, че

ние самите не го разбираме, би трябвало да намерим начин и решение на проблема. Учителят по религиозно възпитание би трябвало да е наясно, че „детето не е агностик. Неговото възприятие за духовния свят е живо и реалистично...“, за детето няма нищо свръхестествено. За него чудото е включено в разписанието за деня.“¹ Децата нямат проблем и граници на възприемането на невидимото. Затова преподобни Йоан Дамаскин е намерил подходящи думи, с които е описал Бога и които можем да използваме при децата, за да имат те някаква по-постижима за ума представа за Него. Такова описание би било възможно само чрез естественото Божие Откровение, т.е. чрез творението Му. „Мисли за Отца като за извор на живота, който ражда Сина като река и Светия Дух като море, защото и изворът, и реката, и морето имат една природа. Мисли за Отца като за корен, за Сина като за клон, и за Духа като за плод, защото същността на тези трите е една. Отец е слънце, което има за лъчи Сина и Светия Дух за топлина.“² Оттук вече можем да насочим вниманието си и към вътрешните атрибути на Бога. В предвидените за тази възраст библейски наративи ще се ограничим в тези атрибути, които се припокриват с нравствените добродетели, които искаме да възпитаем у децата. Бог е смирен, уважаващ, каещ се (съжаляващ), търпелив, жертващ се, няма стремеж към материалното. Бог е любов. Затова библейските наративи са основен извор и здрава основа, от която произтичат тези добродетели.

*Библейски текстове и използването
им като библейски наратив в предучилищна възраст*

1. Избор на библейски текст

Изборът на библейски текстове, които предлагаме да бъдат използвани за наративи при децата в предучилищна възраст, е обосноваван от изпълнението на систематизирани от нас определени критерии, които извеждат на преден план точно тези библейски повество-

¹ А. Кураев, *Взрослым о детской вере*, Москва, 2003, 19-20. Цит. по: Е. Василева, *Религиозното възпитание, Сборник: Възпитанието. Съдържателни и процесуални измерения*, София, 63.

² Св. Йоанн Дамаскин, *Творения преподобного Йоанна Дамаскина. Источник знания*, Москва, 2002, 345 (прев. мой).

вания. Това не означава, че в Свещеното Писание няма и други текстове, които биха могли да постигнат същия резултат, но все пак, в тази ранна детска възраст е необходимо да бъде направен подбор, който на един по-късен етап в училище би могъл да бъде допълнен и обогатен с други библейски наративи. Тук е моментът да уточним, че учителят по религиозно възпитание, ако познава добре Свещеното Писание, би могъл да използва и адаптира различни библейски текстове, а не непременно тези, предложени по-долу. Критериите за подбор на текстовете, които смятаме за основателни, са следните:

2. Подбор според целта на ситуацията по религиозно възпитание

Както вече беше споменато, целта на ситуацията по религиозно възпитание е да бъдат формирани определени нравствени добродетели, които да станат основа на устойчива ценностна система. Тя трябва да отговаря на изискванията на съвременното европейско общество и същевременно да не противоречи на традиционната православна християнска вяра и култура на българите, както и на целта на християнския живот – спасението на човешката душа и единението с Бога. За постигането на тази цел библейският наратив трябва да бъде възстановен като естествен източник на нравствени позиции и избор на решения по важни житейски въпроси.

Тук можем да споменем факта, че Министерство на образованието и науката в Република България работи целенасочено по проблема за възпитанието на децата и през 2019 г. изработи Стратегия за възпитателната работа в образователните институции /2019 – 2030 г./¹ Нравствените ценности, които искаме да възпитаваме у децата чрез религиозното възпитание, не са в противоречие с принципите на тази стратегия и поставят едно добро начало на формиране на общоприети добродетели. Ценностите, изброени по-горе, са основните, които си поставяме за цел да формираме чрез библейските наративи в подготвителна група в детската градина. Те припокриват, допълват и дори задълбочават изброените в проекта на МОН ценности (стр.

¹ Стратегия за образователната работа в образователните институции 2019-2030, 2019. МОН, София: https://www.mon.bg/upload/19484/pr_Strategia_vazpitanie_220419.pdf (04.04.2020)

7-8)¹. Това прави религиозното образование в България една неделима и необходимата част от общото образование в страната ни.

3. Подбор според разпознаваемостта на библейския текст в социалната среда на детето и медиите

Подбраните библейски текстове са сравнително познати на децата както от телевизията, от общоградските и национални празненства, така и от семейните традиции, запазени във времето и вкоренени в празничния календар на българите. Това ги прави по-лесно разпознаваеми, близки и достъпни за децата в предучилищна възраст. Подборът по този критерий позволява на децата от най-ранна възраст да се запознаят както с традициите и обичаите, така и със смисъла и съдържанието на определени празници, извор на които е Свещеното Писание. Тук имаме предвид празници като Рождество Христово, Богоявление, Благовещение и Възкресение Христово, които са неизменна част от празничния календар на българина.

4. Подбор според обема на библейския текст

Обемът на библейския текст не е критерий, който трябва да поставяме на последно място. Подбраните по-долу библейски текстове са различни по обем, а някои от тях са разказани нееднократно от различни библейски писатели. Това, от една страна, затруднява адаптацията им, защото се налага да бъдат пропуснати цели части от библейския разказ, за да се спази малкият обем на наратива, който е приемливо да бъде използван в предучилищна възраст. Или по-точно, обемът, който сме определили за приемлив предвид спецификата на религиозната тематика. От друга страна, има благоприятни предпоставки да навлезем в детайли и подробности от библейския текст, като се опитаме да разделим наратива на части и запознаем с него децата в няколко поредни ситуации. Така децата не само ще получат повече и по-подробна информация, но и ще свържат логически частите на наратива, ще се осъществи натрупване на знания и ще се направят изводи. За пример можем да дадем библейския разказ за Богоявление. Той би могъл да бъде разделен в няколко ситуации по религиозно възпитание. В първата учителят може да разкаже за ро-

¹ Пак там.

дителите на свети Йоан Кръстител – свети Захарий и света Елисавета. Във втората ситуация може да бъде разказан библиейският разказ за самия Предтеча и предназначението му на земята. Чак в третата ситуация можем да разкажем за празника Богоявление. По преценка на учителя би могло да се направи дори отделна, четвърта ситуация, посветена на светената вода. Така разказът за Богоявлението ще бъде изчерпателен, а наративът, разделен в няколко ситуации и представен на части пред децата, би имал по-добър възпитателен ефект. Освен, че ще научат съдържанието на празника, децата ще разберат, че смирението като нравствена добродетел трябва да бъде водещо в отношенията между хората и, най-малкото, то ще ни избави от егоизъм, себичност и гордост. Накрая, както казахме, ако има четвърта ситуация, те ще свържат тези знания със съвременния си живот, в който, влизайки в храм или манастир със своите родители, са пили светена вода или са си взимали за вкъщи такава, но не знаят какво точно представлява тя.

5. Подбор според съдържанието на библиейския текст

Както споменахме, съдържанието на библиейския текст невинаги е подходящо за предучилищна възраст. Възможно е повествования, свързани с прелюбодеяние, убийство и мъчения да предизвикат противоречиви чувства, страх, объркване, дори психически разстройства, ако не са поднесени по правилния начин и в правилното време. Поради тази причина подобрите по-долу текстове са апробирани внимателно в практиката и имат положителен ефект върху децата. От тях полемики във времето е предизвиквал разказът за изкушенията на Господ Исус Христос в пустинята, но нашите наблюдения показват, че, поднесен по подходящия начин, този разказ има едно много важно предимство. В него се потвърждава твърдението, че Бог е създал всичко добро и че падналият ангел сам, със свободната си воля, е избрал да се отдалечи от Бога. Така и хората имат свободна воля и сами избират как да постъпят.⁶

6. Подбор според възрастовите особености на децата

Възрастовите особености на децата са от особена важност при избора на библиейски наратив. От една страна, психиката на децата в предучилищна възраст не е напълно развита и това поставя редица

прегради и предизвикателства пред учителя по религиозно възпитание. От друга страна, точно в тази възраст децата проявяват характер, опитват се сами да правят избор и да тълкуват дадени житейски ситуации. Това пък създава една благоприятна среда за използването на библейска обосновка при формиране на нравствени ценности.

7. Адаптирани библейски текстове

Предложените по-долу библейски наративи са апробирани в ситуации по религиозно възпитание в детската градина и имат доказан положителен ефект при формиране на споменатите нравствени добродетели – любов, смирение, уважение, покаяние, търпение, доверие, себеотричане (саможертва) и липса на стремеж към материалното. Важен критерий при подбора им е целесъобразността на тяхното включване в тематичното разпределение за четвърта подготвителна група. Този практико-приложен аспект на избраните библейски наративи е подкрепен с конкретно описание къде в Священото Писание може да бъде намерен всеки един от тях и в какъв текстов обхват е добре да бъде представен съответният библейски разказ пред децата.

- Сътворението (Битие 1 глава)
- Десетте Божии Заповеди (Изход 20:1-17; Втор. 5:6-21)
- Благовещение (Лука 1:26-38; Мат.1:18-25)
- Рождество Христово (Мат. 1:18-25; Лука 2:1-20)
- Богоявление (Лука 1:5-25+3:21-22; Мат. 3:13-17; Марк 1:9-11; Йоан 1:29-34)
- Изкушенията на Иисус Христос в пустинята (Мат. 4:1-11; Лука 4:1-13 и Марк 1:16-21)
- Притчата за митаря и фарисея (Лука 18:9-14; Мат. 25:14-30)
- Възкресение Христово (Мат. 26:17-75+27:1-66+28:1-9; Марк 14:1-72+15:1-47+16:1-11; Лука 22:1-71+23:1-56+24:1-12; Йоан 18:1-40+19:1-42+20:1-18)

Подбраните библейски наративи са оценени положително от учители и родители в петнадесетгодишната ни практика. Макар, че са различни по обем като оригинален текст, те могат да бъдат успеш-

но адаптирани и сведени до обем, приемлив за предучилищна възраст. Предложените тук библейски наративи са поставени в основата на педагогически експеримент, чиито резултати предстои да бъдат описани на по-късен етап. Готовите адаптирани текстове също ще бъдат публикувани заедно с резултатите от педагогическия експеримент в предстоящо научно изследване.

Заключение

На базата на научните изследвания в областта на религиозната педагогика, както и на личния ни опит, тази статия има претенцията да изведе на преден план библейския наратив като основно средство за възпитание и формиране на конкретни нравствени добродетели у децата. Това е дълъг процес, в който основната възпитателна функция на наратива е подкрепена от функциите на действащите лица в отделните библейски книги. Подборът, подчинен на определени критерии, и прецизната адаптация на библейския наратив са надеждни предпоставки за активното му възпитателно въздействие върху децата от предучилищна възраст и правилното му разбиране и прилагане в педагогическата практика по религиозно възпитание.